

Inspirace z EQAVET Peer Review Litvy s názvem: „VET teachers' expertise for VET quality assurance: development, application and sharing“

Vilnius, 24.–25. ledna 2023

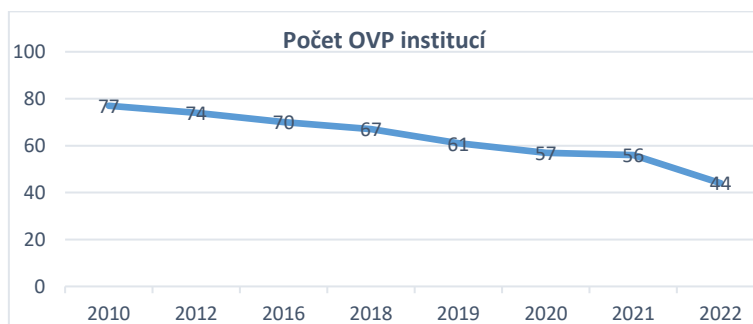
Stanislav Michek

Odborné vzdělávání a příprava (OVP), které zahrnuje vzdělání od nižšího po postsekundární (úroveň ISCED 2 až 4),¹ má v Litvě důležité místo. Za posledních 20 let však prošlo řadou změn, z nichž vyzdvihují iniciativy Ministerstva školství, vědy a sportu (ŠMSM), které cíleně směřují k posílení kvality OVP. Konkrétně zmiňují:

- zavedení externího hodnocení institucí odborného vzdělávání a přípravy,²
- zavedení modularizovaného kurikula v OVP (modularizované programy),³
- propagování OVP s cílem zvýšit podíl studentů.

Reorganizace institucí OVP v letech 2010 až 2022 vedla ke sloučení některých z nich, což snížilo jejich celkový počet ze 77 na 44 (graf 1).

Graf 1 Reorganizace sítě OVP institucí

Zdroj: ŠMSM, 2022

¹ Programy OVP na nižší sekundární úrovni (až tři roky, ISCED 252 a 254) vedou ke kvalifikacím na úrovni EQF 2. Jsou otevřeny studentům starším 14 let a vzdělávání je povinné do 16 let. Osoby bez dokončeného nižšího sekundárního vzdělání mohou studovat OVP spolu s všeobecným vzděláním. Po skončení programu OVP musí studenti absolvovat zkoušku, po níž je udělen diplom OVP.

Na vyšší sekundární úrovni:

- programy v délce až dvou let vedou k získání kvalifikace v oblasti OVP na úrovni EQF 3 (ISCED 352), připravují studenty na vstup do pracovního života;
- tříleté programy vedou k získání kvalifikace OVP na úrovni EQF 4 (ISCED 354) a maturity, která umožňuje přístup k vysokoškolskému vzdělávání a postsekundárním programům (ISCED 454). K získání maturity musí student absolvovat alespoň dvě maturitní zkoušky. Absolventům, kteří se hlásí na vysokoškolské programy ISCED 645 a ISCED 655 ve stejném studijním oboru, jsou přidělovány další body využitelné při přijímacím řízení.

Postsekundární programy OVP (až dva roky, ISCED 454) vedou ke kvalifikaci OVP na úrovni EQF 4. Nedávno byla zahájena realizace programů OVP úrovně 5 poskytovaných společně institucemi OVP a vysokými školami (*colleges*).

² Jedná se o vzdělávací instituci (školu nebo jinou instituci, společnost, organizaci), pro kterou není vzdělávání hlavní činností, ale která má právo provádět vzdělávání v souladu s postupem stanoveným zákonem o vzdělávání.

³ 18 sektorových komisí vytvořilo dle 24 schválených standardů více než 270 modularizovaných programů. Proces implementace modularizace kurikula probíhal několik let (zahájení v roce 2007; legitimizace v roce 2010; koncepce a metodika v roce 2012; vývoj a pilotáž v roce 2014; legitimizace v plném rozsahu včetně dalšího odborného vzdělávání od roku 2015). Národní programy OVP navrhují na národní úrovni skupiny odborníků na základě odvětvových kvalifikačních standardů. Školy jsou vyzývány, aby se při navrhování školních programů přizpůsobily národním programům, ale mohou změnit maximálně 15 % kurikula.

Jako jeden z nástrojů rozvoje kvality ve vzdělávání zavedlo ŠMSM v roce 2005 dobrovolný **systém certifikace učitelů**, a tomu bude dále věnována pozornost. Systém certifikace se týká všech učitelů, od preprimárního vzdělávání až po vyšší sekundární, tj. i učitelů všeobecných a odborných předmětů, a od roku 2008 je uzákoněný zákonem: *Regulations for the Certification of Teachers and Student Support Specialists (Except Psychologists)*, No. 142-5669 (ŠMSM, 2008).

Systém certifikace je založen na profesním rozvoji učitelů a jedná se o prostředek, který umožňuje:

- hodnotit didaktické, metodické, předmětové a odborné kompetence učitelů a podporovat je v jejich zlepšování;
- podporovat participaci učitelů na jejich profesním rozvoji;
- zvýšit odpovědnost učitelů za výsledky učení žáků;
- ocenit osobní úspěchy a profesní výsledky učitelů;
- lépe řídit osobní růst učitelů a postup v jejich kariérní cestě.

Profesní rozvoj učitelů je rozdělen na čtyři stupně certifikace: certifikovaný učitel, seniorní učitel, učitel-metodik a expert. Udělení certifikace je založeno na hodnocení portfolia učitelů s doklady o profesních úspěších a rozvoji kompetencí (např. realizované projekty, výstavy nebo úspěchy v mistrovských řemeslných/dovednostních soutěžích, tvorba učebnic, příprava didaktických materiálů). Učitele hodnotí certifikační komise⁴ a ta rozhoduje o udělení vyššího certifikačního stupně učiteli. Během procesu certifikace jsou učitelé hodnoceni na základě několika kritérií, včetně participace na profesním rozvoji a zhodnocení pracovních zkušeností, prokazování úspěchů a růstu kompetencí, ale také sebereflexe.

V rámci Peer Review Litvy byl představen příklad dobré praxe učitele, který postupně prošel všemi čtyřmi stupni certifikace. Vitalijus Kabelis je 37letý litevský učitel odborných předmětů z automobilní školy Vilnius Automechanics and Business School. Sám hovořil o tom, že jeho obor se velmi proměnil, jako student v roce 2000 se učil na benzínových autech, pak přešel na diesel auta a v současnosti se věnuje hybridním automobilům a elektromobilitě. Do roku 2004 pracoval jako autoopravář („*musel jsem se učit ve firmách každý den, jak dělat automechanika*“) a následně jako certifikovaný učitel „car diagnostik“. V průběhu dalších dvou let se zlepšoval: pečlivě dělal přípravy, úkoly pro žáky, hodnocení studentů atd. a získal kvalifikaci na seniorního učitele. Dále pokračoval ve zlepšování a během dalších pěti let měl možnost projít certifikací, aby byl učitel-metodik. Pracoval se studenty a rodiči, učil ostatní učitele (nejenom litevské, ale i v rámci Erasmus mobility). Za tři roky byl certifikován expertem. V roce 2020 získal mezinárodní uznání, zvítězil v soutěži European Vocational Skills Week pořádané Evropskou komisí v kategorii „VET innovators“ – „VET teacher and trainer“.

Výhody systému certifikace učitelů:

- Systém certifikace učitelů je jasný a kariérní růst je založen na profesním rozvoji učitelů, čímž přispívá ke zvyšování kvality OVP.

Možnosti ke zlepšení systému certifikace učitelů v OVP v Litvě, které vycházejí z doporučení zahraničních expertů účastnících se Peer Review a z informací poskytnutých hostiteli (Qualifications and VET Development Centre) při Peer Review:

- Více než jedna třetina litevských učitelů OVP (618 z 1 736 roce 2022/23) doposud neprošla certifikací, a proto nejsou zařazeni do stupňů certifikace. Jen velmi málo učitelů dosáhlo nejvyššího stupně: expert (37 z 1 719). Proto je třeba motivovat začínající a mladší učitele i učitele uprostřed své kariéry (*mid-career teachers*) k zapojení do tohoto systému (viz tabulka 1).

---

⁴ Certifikační komise v instituci se skládá z předsedy a 4–6 členů. Ve vzdělávací instituci (státní nebo obecní) se předsedou stává ředitel školy nebo jeho zástupce (na návrh školské rady), jednoho nebo dva členy certifikační komise volí rada školy (studenti nemohou být nominováni), dva nebo tři členy (alespoň s kvalifikační kvalifikací seniorní učitel nebo seniorní specialista podporující studenty) volí rada učitelů (pokud existuje), jednoho člena jmenuje zřizovatel / řídicí orgán. Do certifikačních komisí mohou být zařazeni i zástupci sociálních partnerů vzdělávací instituce. V ostatních institucích, kromě rozpočtových institucí, je certifikační komise zřízena podle uvážení řídicího orgánu, v rozpočtových institucích podle uvážení zřizovatele. Zastupují-li práva a zájmy zaměstnanců v instituci zástupci zaměstnanců, je do složení certifikační komise zařazena jimi pověřená osoba (viz *Regulations for the Certification of Teachers and Student Support Specialists /Except Psychologists/*, No. 142-5669 /ŠMSM, 2008/).

Tabulka 1: Certifikace učitelů odborných předmětů v OVP v Litvě dle věku

Úroveň certifikace	méně než 29 let	30–39 let	40–49 let	50–59 let	60 a více let
Necertifikovaný/á učitel/ka⁵	12 %	27 %	22 %	24 %	14 %
Certifikovaný učitel/ka	7 %	22 %	24 %	27 %	20 %
Seniorní učitel/ka	0 %	12 %	16 %	34 %	39 %
Metodik/Metodička	0 %	4 %	19 %	34 %	43 %
Expert/ka	0 %	3 %	24 %	32 %	41 %
Celkově kvalifikovaný/á	2 %	12 %	19 %	32 %	35 %

Zdroj: ŠMSM, šk. rok 2022/2023

- Platy učitelů by neměly korelovat s velikostí školy, ale s kvalitou výuky. Menší školy obtížně získají/udrží kvalitní a certifikované učitele, pokud jim nemohou platit podle jejich stupně certifikace. Financování mezd učitelů by mělo být samostatnou kapitolou a nemělo by záviset na financování školy (normativní financování závislé na počtu žáků školy). Financování by mělo být zaručeno pro každý stupeň certifikace, aby bylo zaručeno zvýšení platu vysoce certifikovaným učitelům.
- Ke zvýšení motivace učitelů zapojit se do procesu certifikace by pomohlo, kdyby odborná komunita uznala jejich zásluhy a kvalitu jejich výuky. Za tímto účelem lze zorganizovat několik aktivit a akcí, jako je např. slavnostní předávání cen (např. cena „Oscar“ za vzdělávání), čestné panely nebo soutěže „Učitel/ka roku“.
- Experti ze zahraničí navrhli vypracovat národní plán průběžného vzdělávání učitelů OVP ve firmách, aby si učitelé mohli aktualizovali své odborné znalosti a dovednosti i tam.
- Certifikace by neměla být udělována doživotně. Bylo doporučeno, aby učitelé byli pravidelně hodnoceni podle svých výkonů (např. po pěti letech), a pokud by přestali splňovat kritéria, mohli by o svůj stupeň certifikace přijít.

Použité zdroje

Cedefop; ReferNet (2019). *Vocational education and training in Europe. Lithuania.* <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/lithuania-u2>.

EQAVET Lithuania Peer Review on 'VET teachers' expertise for VET quality assurance: development, application and sharing – Flash Report (2023),

<https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=26611&langId=en>

European Vocational Skills Week 2020. https://vocational-skills.ec.europa.eu/history/previous-weeks/2020_en

Feedback report: EQAVET Peer Review in Lithuania. VET teachers' expertise for VET quality assurance: development, application and sharing. 10th EQAVET Peer Review, 24–25 January 2023, Vilnius. February 2023.

Lithuania hosted the tenth EQAVET Peer Review on VET teachers' expertise for quality assurance – Employment, Social Affairs & Inclusion – European Commission (europa.eu), <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1536&furtherNews=yes&newsId=10507>

ŠMSM (2008). *Regulations for the Certification of Teachers and Student Support Specialists (Except Psychologists)*, No. 142-5669.

⁵ V Litvě podle zákona o vzdělávání mohou vyučovat v programech OVP osoby, které získaly VŠ vzdělání či mají ukončený program OVP nebo ukončené vyšší sekundární vzdělávání a mají tři roky praxe v oboru. K tomu musí mít pedagogickou kvalifikaci či si doplnit kurz pedagogických a psychologických znalostí do jednoho roku od doby, kdy začali vyučovat. Nekvalifikovaní učitelé jsou ti, kteří ještě neabsolvovali 120hodinový kurz pedagogiky a psychologie. Necertifikovaní učitelé jsou ti, kteří se doposud dobrovolně nezúčastnili certifikace.